

Proměny teorií vidění

Forma: seminář teorie filmu

Vyučující: Václav Hájek, Ph.D.

Časový rozsah: úterý 12:30 – 14:00

Charakteristika kurzu:

Vizuální složka lidské smyslovosti je tradičně považována za velmi mocný až manipulativní nástroj vnímání a poznání. Proto někdy podléhá negativnímu hodnocení, přičemž jindy se zase sytí záplavou vstupů a podnětů, jimiž se jí kulturní produkce snaží zaujmout, šokovat či ovládat. K vizuálnímu vnímání se už od starověku vyjadřovala řada autorů - filosofů, literátů, lékařů atd. Snažili se pochopit fungování tohoto tělesného prostředku a občas i navrhovali možnosti jeho zkvalitnění, kontroly či hodnocení. Zrak byl často považován za profánní orgán a zároveň za médium přenosu sil a vlivu. Objevovaly se určité zákazy a tabu, které určovaly, na co se smí a nesmí pohled upírat (regulace pohledu na boha, vládce, nahé tělo atd.). Vůči schopnostem zraku rozpoznat pravou povahu věcí se obracela buďto důvěra nebo nedůvěra, zrak byl často považován za chybný, nepřesný a povrchní. Často se uvažuje o tom, jaké operace ke zraku vlastně náleží - zda obsahuje i sféru interpretace, porozumění atd. Uvažuje se též o tom, zda se z tohoto hlediska způsoby vizuální percepce proměňují a různí, zda je zrak přirozenou či vyškolenou schopností. Těžko lze též přesně rozlišit sféru zraku samotného a oblast jeho předmětů, věcí či cílů respektive tyto oblasti je nutné brát v úvahu v jejich provázanosti. Řada inovátorů a experimentátorů navrhuje způsoby, jak vidět jinak, nově, jak prolomit konvenční stereotypy a spatřit dříve nevídané (za využití drog, klamů či určitých konceptuálních operací). Toto narušení ustálených předpokladů přináší nový úhel pohledu, který občas definuje zrak jako nástroj hlubšího poznání, které narušuje ideové či ideologické vzorce.

Témata přednášek

- 1) Subjektivní vidění (Helmholtz, Schopenhauer, J.E. Purkyně, Goethe atd.)
- 2) Přirozené vidění a Nevinné oko (J. Ruskin, F.X. Šalda, piktorialismus atd.)
- 3) Nové vidění a Nová věcnost (Bauhaus atd.)
- 4) Práce oka, pohyblivé a zafixované oko, gaze a glance (E. Filla, N. Bryson atd.)
- 5) Pozornost a rozptýlení (R. Wagner, J. Crary atd.)
- 6) Zavřené oči, defigere oculos, melancholie (symbolismus atd.)
- 7) Mystické oko (V. Stoichita atd.)
- 8) Vidění a mimesis
- 9) Vidění a dotyk (Lucretius atd.)
- 10) Věc a prostor (fenomenologie atd.)
- 11) Jedno a dvě oči, plocha a plasticita
- 12) Oční vady (strabismus, krátkozrakost, astigmatismus, závrať atd.)

Požadavky k atestaci

- 1) Stručná písemná esej (3-5 normostran), která aplikuje probíranou problematiku na konkrétní příklad (obraz, fotografii, film, reklamu atd.). Možná i formou rozšířených popisů k obrazovým ukázkám - text tedy nemusí být souvislý.
- 2) Krátká prezentace ve škole (15-30 min: mluvený referát či natočený krátký „dokument“). Buď reflexe doporučené literatury či mluvená „obrazová esej“ vztahující se k probíraným tématům.
- 3) Účast v „komisích“. K referátům a písemnostem kolegů se budou vyjadřovat vždy tři studenti/ky, kteří příspěvek zhodnotí, navrhnou úpravy a vylepšení a stručně charakterizují vlastní postoj k dané problematice.

Doporučená literatura

Nicholas J. Wade: A Natural History of Vision
M. Merleau-Ponty: Viditelné a neviditelné
Jonathan Crary: Suspensions of Perception: Attention, Spectacle, and Modern Culture
Jonathan Crary: Techniques of the Observer
P. Virilio: Stroj vidění
M. Jay: Downcast Eyes
L. Keszler: Vizuální teorie
D.C. Lindberg: Theories of Vision
R. Arnheim: Visual Thinking
J. Elkins: How to Use your Eyes
T. Brennan a M. Jay: Vision in Context
F.X. Šalda: Hrdinný zrak
E. Filla: Práce oka
M. Kemp: The Science of Art
R. Konersmann: Kritik des Sehens
R.L. Gregory: The Intelligent Eye
H. Foster: Vision and Visuality
N. Pastore: Selective History of Theories of Visual Perception
D.M. Levin: Modernity and the Hegemony of Vision
M. Baxandall: Stíny a světlo
A. Huxley: Brány vnímání
E.H. Gombrich: Umění a iluze
N. Bryson: Vision and Painting
R. Barbas: Touha a odstup
F. Kupka: Tvoření v umění výtvarném
J. Berger: Ways of Seeing
M. Foucault: Dohlížet a trestat
G. Berkeley: Esej o nové teorii vidění
J. Aumont: Obraz
R.S. Nelson ad.: Kritické pojmy dějin umění, heslo Pohled, str. 368 ad.
R. Rorty: Filosofie a zrcadlo přírody